

DOCUMENTA HISTORICA 88.
Az SZTE BTK Történelem Diákkör kiadványa

**BÉKESZERZŐDÉS ANGLIA ÉS A HOLLAND EGYESÜLT TARTOMÁNYOK
KÖZÖTT
(Westminster, 1674. február 19.)**

A bevezetőt írta, fordította és sajtó alá rendezte:

PALOTÁS ZSOLT

Szeged 2012

Jelen kiadvány megjelenését „Az SZTE Kutatóegyetemi Kiválósági Központ tudásbázisának kiszélesítése és hosszú távú szakmai fenntarthatóságának megalapozása a kiváló tudományos utánpótlás biztosításával” című, TÁMOP-4.2.2/B-10/1-2010-0012 azonosítószámú projekt támogatja.

A Documenta Historica eddig megjelent számai:

1992

1. Az 1887-es földközi-tengeri egyezmények. [Nyemcsok Attila] (*elfogyott*)
2. A tilisiti béke (1807. júl. 7.). [Szász Erzsébet] (*elfogyott*)
3. Talleyrand, Charles-Maurice: Értekezés annak előnyeiről, hogy a jelen körülmények között új gyarmatokat szerezzünk. [Szász Géza]
4. A schönbrunni béke (1809. okt. 14.). [Szász Erzsébet]
5. Edvard Benes: Zúzzátok szét Ausztria-Magyarországot! (A cseh-szlovákok áldoztának történelmi bemutatása). [Gulyás László] (*elfogyott*; utányomás: 23. sz.)
6. Korai angolszász törvények I. A kenti törvények. [Szántó Richárd] (*elfogyott*)
7. Az 1939-40-es finn-szovjet háború dokumentumai. [Engi Imre]
8. Dokumentumok az orosz-szovjet törekvésekről a Boszporusz és a Dardanellák megszerzésére (Konstantinápoly-egyezmény, 1915; német-orosz tárgyalások, 1940). [Boros Tamás]

1993

9. A Birodalom és Észtország. A szovjet-észti szerződések megszületésének dokumentumai (1939 szeptember). [Vandlik Krisztina]
10. Edward Balliol skóciai hadjárata. Részletek a Lanercosti krónikából és a bridlingtoni kanonok Gestájából. [Kiss Andrea]
11. Az 1943 decemberi Benes-Sztálin-Molotov megbeszélések dokumentumai. [Gulyás László]
12. Békeszerződés Nagy-Britannia és az Egyesült Államok között (1783. szept. 3.). [Kökény Andrea]
13. Új bécsi tudósítások a kiváló Schwarzenberg grófnak a tatai, veszprémi és palotai erődök és más helyek elfoglalásáról, a szigeti erőd összeomlásáról és a Törökországban napról-napra erősödő hanyatlásról (1599). [Lévai Judit]
14. 1789 Franciaország a panaszok tükrében. [Gyuricza Róbert]

1994

15. Az 1594-es birodalmi gyűlés határozatai a magyar háborút illetően. [Wölfinger Ildikó]
16. Volgái német dokumentumok (1918-1941). [Opaszki István]
17. Az 1916. évi arab felkelés kiáltványa. [Ferwagner P. Ákos, Lökös István]
18. A Bayeux-i faliszőnyeg. [Varga Vanda Éva] (*elfogyott*; utányomás: 34. sz.)

1995

19. A Constantinus-i adománylevél (Donatio Constantini - VIII. sz.). [Piti Ferenc] (*elfogyott*)
20. A Hét Sziget Köztársaság és Kapodisztriasz. [Szász Erzsébet]
21. A lengyel emigráns kormány és a Szovjetunió kapcsolatfelvételének dokumentumai, 1941. [Csösz László]
22. Németország két megosztási terve (Morgenthau-terv, Frankfurti dokumentumok). [Mayer János]
23. Edvard Benes: Zúzzátok szét Ausztria-Magyarországot! (A cseh-szlovákok áldoztának történelmi bemutatása). [Gulyás László] (az 5. sz. utányomása).
24. Az 1849-es magyar-velencei szerződés. [Krámlí Mihály]
25. Az Anitta-felirat (i. e. 1600 körül). [Bolega Erika]

1996

26. A jeruzsálemi Szent János Lovagrend regulája. [Homonnai Sarolta, Hunyadi Zsolt]
27. Az amerikai alkotmányozási vita: a föderalisták írásából (1787-1788). [Berkes Tímea]
28. Források a németek Szovjetunióba történő kitelepítéséről Közép-Kelet-Európából (1945-1953). [Köteles Péter]
29. Turgot: Levelek a toleranciáról. (Balázs Péter)

DOCUMENTA HISTORICA
Az SZTE BTK Történelem Diákkör kiadványa

**BÉKESZERZŐDÉS ANGLIA ÉS A HOLLAND EGYESÜLT TARTOMÁNYOK
KÖZÖTT
(Westminster, 1674. február 19.)**

A bevezetőt írta, fordította és sajtó alá rendezte:

PALOTÁS ZSOLT

Szeged 2012

A dokumentumok forrása:

CHALMERS, GEORGE: *A Collection of Treaties Between Great Britain and Other Powers.*

Vol. I. Printed for J. Stockdale, Piccadilly. London 1790.

Peace Treaty of Westminster 172–177.

European Treaties Bearing on the History of the United States and its Dependencies. Vol. 2. Eds. DAVENPORT, FRANCIS GARDINER AND PAULLIN,

CHARLES O. Carnegie Institution of Washington. Washington 1917–1937. 233–244.

DUMONT, JEAN: *Corps universel diplomatique...* Tome VII. Part 1. Chez P. Brune, R. et G. Wetstein, les Janssons, et L'Honoré et Chatelain... Amsterdam 1726. 253–255.

A térképek forrása:

The Cambridge Modern History Atlas. (Map 42.) Ed. WARD, A. W.; PROTHERO, G.W.; LEATHES, S. M. and BENIANS, E.A. Cambridge University Press. London 1912.

ISRAEL, JONATHAN: *The Dutch Republic: It's Rise, Greatness, and Fall 1477–1806.*

Clarendon Press. Oxford 1995. 17., 71.

ORTELIUS, ABRAHAM: *Map of Zeeland.* (1560)

[<http://fineartamerica.com/featured/map-of-zeeland-abraham-ortelius.html> – 2011. június 30.]

Lektorálta:

KÖKÉNY ANDREA

Szakmailag lektorálta és a fordítást az eredetivel összevetette:

SZABÓ PÁL

és

FERWAGNER PÉTER ÁKOS

Sorozatszerkesztő:

FERWAGNER PÉTER ÁKOS

© SZTE BTK Történelem Diákkör, 2012

© Palotás Zsolt, 2012

HU-ISSN 1216-0954

TARTALOM

Tartalom	3
Előszó	4
Térképek	10
Ajánló irodalom	12
Westminsteri békeszerződés (Westminster, 1674. február 19.)	13
Függelék	19
Kérések és feltételek, melyek értelmében II. Károly Anglia királya beleegyezik, hogy békét köt az Egyesült Tartományok Rendi Gyűlésével (1672)	19
Szövetségi szerződés II. Károly, Spanyolország királya és a Holland Egyesült Tartományok Rendi Gyűlésének Lordjai között (1673)	21
Különálló cikkely	21
Kiegészítés a különálló cikkelyhez	22
The Peace Treaty of Westminster	24

ELŐSZÓ

Az 1674. február 19-én megkötött westminsteri szerződés a harmadik angol-holland háborút zárta le (1672–1674). A szerződés megkötése egy hosszabb folyamat, nevezetesen a század elején kezdődő angol-holland kereskedelmi rivalizálás végét is jelentette (1652–1674). A westminsteri szerződés megkötése Anglia diplomatáihoz, Ormonde-hoz, Latimerhez, Tempelhez, Finchhez, Arlingtonhoz, Coventryhez és a Holland Egyesült Tartományok által felkért, Spanyolország londoni rendkívüli követéhez, Fresno márkijához köthető.

A békeszerződés értelmében a szerződő felek megújították az 1667-es bredai szerződést.¹ A háború alatt elfoglalt területeket a feleknek *status quo ante bellum* vissza kellett adniuk egymásnak mindenféle kártalanítás és jóvátétel ígérete nélkül. Az angol diplomáciának ez hatalmas siker volt. A konfliktus során ugyanis a hollandok elfoglalták az angolok észak-amerikai kolóniáját, New Yorkot, mely a békeszerződés értelmében visszakerült az angol korona birtokába.

Az angol monarchia és a Holland Egyesült Tartományok szembenállásának gyökerei a 17. század elejéig nyúlnak vissza. A két hatalom rivalizálása nem volt új keletű, mindkét nemzet a kereskedelmi jogok és a tengerek feletti uralom megszerzéséért harcolt a század folyamán.² A 17. század közepén új nagyhatalommal bővült a szembenállók tábora. A 17. század második felében, 1661 márciusától ugyanis kontinentális hegemóniára törő francia királyság jelent meg Európában. XIV. Lajos (1661–1715) francia uralkodó külpolitikájának célja az északi és a keleti határok biztosítása volt, ebben főleg a Dél-Németalföldet birtokló Spanyolország és a Holland Egyesült Tartományok jelentették a legnagyobb akadályt.

A Holland Köztársaság kereskedelmi hegemóniájának megtörése céljából 1670. június 1-jén XIV. Lajos és II. Károly (1660–1685)³ angol uralkodó megkötötte a doveri egyezményt.⁴ A terv az volt, hogy kezdetben szárazföldön és a tengeren súlyos katonai csapást mérnek az országra, majd nekik tetsző politikai vezetést juttatnak hatalomra az Egyesült Tartományokban.

A holland háborút (1672–1679) a „*Napkirály*” gyors és kevés állam bekapcsolódásával járó háborúnak szánta Angliával, Kölnnel és Münsterrel szövetségben.⁵ A francia uralkodó terveivel szemben a konfliktus, melybe több állam is bekapcsolódott hol az egyik, hol a másik tábor oldalán, igen gyorsan kontinentális

¹ Lásd Chalmers, George: *A Collection of Treaties Between Great Britain and Other Powers*. Volume I. Printed for J. Stockdale, Piccadilly. London 1790. (továbbiakban Chalmers: *A Collection of Treaties*) 132–151.; *European Treaties Bearing on the History of the United States and its Dependencies*. Vol. 2. Eds. Davenport, Frances Gardiner and Paullin, Charles O. Carnegie Institution of Washington. Washington 1917–1937. (továbbiakban Davenport–Paullin: *European Treaties*) 132–142.; Magyar nyelvű fordítása: *Békeszerződés Anglia és a Holland Egyesült Tartományok között* (Breda, 1667. július 31.) Ford., bev., sajtó alá rendezte Palotás Zsolt. In. Documenta Historica 83. JATEPress Szeged 2010.

² Az angol monarchia és a Holland Egyesült Tartományok három háborút (1652–1654, 1665–1667, 1672–1674) vívott egymással a 17. században. Orosz István – ifj. Barta János – Angi János (szerk.): *Európa az újkorban (16–18. század)*. Multiplex Media – Debrecen University Press. Debrecen 2006. (továbbiakban Orosz–Barta–Angi: *Európa az újkorban*) 236–237.

³ II. Károly döntését megkönnyítette az, hogy a francia kincstár a csatlakozás fejében anyagilag jelentősen támogatta az angol uralkodót. A francia anyagi támogatás 200.000–250.000 font sterlinget jelentett. Sweetman, Jack (ed.): *Admirálisok. A történelem legkiválóbb tengernagyai 1587–1945*. ford. Félix Pál. Zrínyi Kiadó. Budapest 1999. 60.

⁴ Davenport–Paullin: *European Treaties*, 177–182.

⁵ *The New Cambridge Modern History. Volume. V. The Ascendancy of France 1648–1688*. Ed. Carsten, Francis Ludwig. Cambridge University Press. Cambridge 1961. (továbbiakban *The New Cambridge Modern History*) 292.

méretüvé vált.

A háború első szakaszában az angol flotta támadást indított a holland hajók ellen. Az angol történetírásban ezt a konfliktust nevezik a harmadik angol–holland háborúnak (1672–1674).⁶ Ezt a háborút önállóan nem lehet értékelni, mivel az eseményeket nagyban befolyásolta az, hogy a kontinensen milyen történések zajlottak.

Az 1672-es esztendő a holland történelemben a *rampjaar*; a „szerecséltenség éve” volt⁷, még akkor is, ha a holland admirálisoknak a tengeri összecsapások során sikerült felülkerekedniük az egyesített angol–francia flottán. Az első összecsapásra a szövetséges flotta és a De Ruyter admirális által vezetett holland flotta között 1672. június 7-én került sor Suffolk partjainál, a Solebayben⁸ (ld. 1. térkép). A Jakab yorki herceg és d'Estrades által vezetett angol–francia vegyes flotta akkora véséséget szenvedett, hogy ideiglenesen elhárult Hollandia tenger felőli megtámadásának veszélye. Időközben azonban Hollandia területére zúdult XIV. Lajos 120.000 fős hadserege, Amszterdamot is közvetlen veszély fenyegette. A francia előrenyomulás hatására a *States General* és annak nagypenzionáriusa, Johan de Witt úgy határozott, hogy delegátust küld mind a francia, mind az angol félhez a béke megkötése céljából.⁹ A hollandok hajlandók lettek volna lemondani a franciák javára Limburgról, Staats-Brabandról és Staats-Vlaanderenről, azonban Lajos ennél sokkal többet követelt.¹⁰ A francia fél szárazföldi hadműveletei sikerének fényében a békejavaslatot elutasította. Az angolok követve francia szövetségesüket szintén elutasították az esetleges béke aláírását.

Az angol korona Buckinghamet, Arlingtont, Halifaxot és Monmouthot küldte, hogy egyeztessenek egy későbbi béke megkötésének feltételeiről és igényeikről a francia diplomatákkal.¹¹ 1672. július 16-án az angol diplomaták megkötötték a franciákkal, Le Tellier-vel és Arnaud-val a heeswijki szerződést.¹² A megegyezés értelmében a szerződő felek elfogadták az angolok számos 1672-es követelését.¹³ A 1672-es feltételeket a hollandokkal kötendő béke megkötésére vonatkozóan a

⁶ Hahner Péter: *A régi rend alkonya. Egyetemes történet 1648–1815*. Panem. Budapest 2006. (továbbiakban Hahner: *A régi rend alkonya*) 100.

⁷ Israel, Jonathan: *The Dutch Republic. Its Rise, Greatness, and Fall 1477–1806*. Clarendon Press. Oxford 1995. (továbbiakban Israel: *The Dutch Republic*) 796.

⁸ Uo. 797.; Boxer, Charles Ralph: *The Anglo-Dutch Wars of the 17th Century*. H.M. Stationery Off. London 1974. 47–48.; Clark, George: *The Later Stuarts: 1660–1714. 2. ed.* Clarendon Press. Oxford 1955. (továbbiakban Clark: *The Later Stuarts*) 78.

⁹ Lefèvre-Pontalis, Antonin: *Jean de Witt: Grand Pensionnaire de Hollande*. Tome II. E. Plon, Nourrit et cie. Paris 1884. (továbbiakban Lefèvre-Pontalis: *Jean de Witt*) 397.; *The New Cambridge Modern History*, 293.

¹⁰ A franciák az összes addig elfoglalt holland területre igényt tartottak, úgy mint Utrecht, Overijssel, Gelderland, Drenthe és Dél-Groningen tartományára. A területi igények mellett háborús kártérítés fizetését is követelték, melynek összege 24 millió gulden volt. Prak, Maarten Roy: *Hollandia aranykora. A Körtársaság talánya*. ford Balogh Tamás. Osiris Kiadó. Budapest 2004. (továbbiakban Prak: *Hollandia aranykora*) 53.

¹¹ Foxcroft, Helen Charlotte: *The Life and Letters of Sir George Savile, Bart, First Marquis of Halifax*. Volume 1–2. Longmans, Green, and Co. London, New York, Bombay 1898. 78.

Dumont, Jean: *Corps universel diplomatique du droit des gens: contenant un recueil des traités d'alliance, de paix, de trêve, de neutralité, de commerce, d'échange de neutralité, de commerce, d'échange, de protection & de Garantie, de toutes les conventions, transactions, pactes, concordats & autres contrats, qui ont été faits en Europe, depuis le règne de l'empereur Charlemagne jusqu'à présent...* Tome VII. Part I. Chez P. Brune, R et G. Wetstein, les Janssons, et L'Honoré et Chatelain... Amsterdam 1726. (továbbiakban Dumont: *Corps universel diplomatique*) 206–207.

¹² A szerződés szövegét lásd Dumont: *Corps universel diplomatique*, 208.

¹³ Lásd Függelék, 19–20.

következőekben foglalhatjuk össze. Először is angol nyomásra elfogadták azt a rendelkezést, mely a bredai békeszerződésben is megtalálható volt, miszerint minden holland hajó köteles tisztelegni a Brit-tengeren az angol hajók előtt (I. pont). Suriname kolóniáját, melyet a hollandok a második angol–holland háborúban szereztek meg az angoloktól, az angol telepesek mindenféle zaklatás nélkül, vagyonukkal, rabszolgáikkal és minden ingóságukkal elhagyhatják (II. pont). Az angolok követelték, hogy a korona elleni összeesküvőket, zendülőket és azok társait örökre száműzzék az Egyesült Tartományokból (III. pont). A szövetségesek háborús jóvátétel fizetésére kötelezték a hollandokat, melynek összege 1.000.000 font sterling volt (IV. cikkely). Az angolok 10.000 fontnyi éves bérleti díjat követeltek a hollandoktól a heringhalászatért az angol, a skót és az ír partok közelében (V. pont). A franciák és az angolok elismerték az Oránia–Nassau-ház uralmát azokon a területeken, melyeket egyik szerződő hatalom és azok szövetségesei sem foglaltak el a háború során (VI. pont). Továbbá megegyeztek egy szerződés megkötésében az Indiák kereskedelmének szabályozására vonatkozóan (VII. pont). Az angolok biztonságpolitikai szempontból igényt formáltak Zeeland Tartomány partján Sluysra, továbbá Cadzand, Walcharen, Goeree és Voorne szigetére (ld. 2., 3., 4. térkép) (VIII. pont). Végezetül a felek kötelezték magukat, hogy közösen kötnek békét a hollandokkal (IX. pont).¹⁴

Időközben Zeeland elismerte Orániai Vilmost helytartónak, így Hollandiában a helytartó nélküli időszak véget ért.¹⁵ 1673. augusztus 4-én Johan de Witt lemondott az Egyesült Tartományok nagypenzionáriusi tisztségéről.¹⁶ Nem sokkal ezt követően, augusztus 20-án a fellázított hágai tömeg Johant és testvérét, Cornelis de Wittet meggyilkolta, mivel őket okolták a háború szörnyűségeiért.¹⁷ Vilmos a szövetségesek Heeswijken megfogalmazott követelését elutasította, a harcok tovább folytatódtak.¹⁸ Vilmos és a *States General* célja az volt, hogy sikerüljön az angolokkal különbékét kötni. Megfogalmazódott az a terv is, hogy meggyőzzék II. Károlyt, kössön szövetséget a franciákkal szemben. Azonban a holland diplomáciának nem sikerült elérnie, hogy II. Károly ne kösse meg a franciákkal a heeswijki egyezményt. A holland vezetés arra a következtetésre jutott, hogy az angol parlament ellenzéke, mely ellenezte a hollandokkal való háborút, francia és katolikus szövetségben nyomást gyakorolhat II. Károlyra a háború mihamarabbi befejezése érdekében.

1673-ban a hadi események a tengerre helyeződtek. Az angol flotta korábbi vezetője, Jakab yorki herceg távozása után a parancsnok először Rupert herceg, majd ezt követően Sir Edward Spragge lett.¹⁹ De Ruyter három alkalommal kísérelte meg feltartóztatni a szövetséges flotta újabb invázióit.²⁰ Az első összecsapásra 1673. június 7-én került sor Scoonnenveldnél. A két szemben álló flotta ezután újból megütközött június 14-én szintén Scoonnenveldnél, majd augusztus 21-én Texelnél (ld. 1. térkép). Mindhárom csatában a holland admirálisok kerekedtek felül és visszaverték a szövetséges flotta inváziós szándékát.²¹ A hollandok sikereik miatt jogosan

¹⁴ A korábban a francia és az angol fél között megkötött doveri szerződés szintén kimondta, hogy a felek nem kötnek különbékét a hollandokkal. Davenport–Paulin: *European Treaties*, 180–182.

¹⁵ Israel: *The Dutch Republic*, 802.

¹⁶ Prak: *Hollandia aranykora*, 54.

¹⁷ Wittman Tibor: *Németalföld aranykora*. Gondolat Kiadó. Budapest 1965. 192.; Israel: *The Dutch Republic*, 803.

¹⁸ Lefèvre-Pontalis: *Jean de Witt*, 403., 404.

¹⁹ Ranke, Leopold von: *A History of England Principally in the Seventeenth Century*. Clarendon Press. Oxford 1875. (továbbiakban Ranke: *A History of England*) 542.

²⁰ Prak: *Hollandia aranykora*, 55.

²¹ Clowes, William Laird: *The Royal Navy: A History from the Earliest Times to the Present*. Volume II.

reménykedhettek egy számukra előnyös béke megkötésében az angolokkal. Az angol katonai és politikai vezetés az elszenvedett vereségek miatt szintén a béke mielőbbi megkötését kívánta.

Az angolokkal kötendő különbéke sikere a spanyol közvetítéstől függött. Az Egyesült Tartományok és a spanyol korona 1673. augusztus 30-án Hágában szerződést kötött egymással.²² A spanyol fél vállalta, hogy ha az angolok nem kötik békét a hollandokkal bizonyos időn belül, akkor hadba lép a monarchia ellen a hollandok oldalán. A szerződés különálló cikkelyében a hollandok elismerték tiszteletadási kötelezettségüket az angol hajók irányába a Brit-tengeren (1. pont). A hollandok arra kötelezték magukat, hogy a háború során minden angoloktól elfoglalt területet, legyen az Európán belül vagy azon kívül, visszaadnak (2. pont). Továbbá hajlandók voltak háborús kárterítést fizetni az angoloknak, melynek összege 400.000 és 800.0000 patacon között lett volna (3. pont).²³ A hollandok azt remélték, hogy a spanyolokkal való háború elkerülésének érdekében megkötik az angolokkal a békét. Egy spanyolokkal folytatott háború során ugyanis az angolok elveszíthetik a spanyolokkal való kereskedési jogukat és harcolniuk kell majd velük az Újvilágban.²⁴ A holland vezetés joggal reménykedett abban, hogy II. Károly békét köt a *States Generallal*.

Az általános béketárgyalások Svédország közvetítésével 1673. június végén kezdődtek meg Kölnben.²⁵ A tárgyalások során megfogalmazott angol követelések ugyanazok voltak, mint amelyek már korábban, 1672-ben megfogalmazódtak. Svédország, mivel érdekében állt, hogy fennmaradjon a nagyhatalmi egyensúly, és mivel az ország az angolok térnyerését sem nézte volna jó szemmel, a zealandi partokon nem tett semmit annak érdekében, hogy a hollandokra nyomást gyakoroljon, és hogy az Egyesült Tartományok elfogadja az angol követeléseket.²⁶ A békeszerződés megkötésében a nemzetközi érdekekkel szemben jelentősebb szerepet játszott az angol parlament és emberek békevágya.

Az angol parlament 1672–1673-ban megtagadta II. Károlytól a háborús adók megszavazását mindaddig, amíg az uralkodó nem vonja vissza a *Tűrelmi Nyilatkozatot*, és amíg nem járul hozzá a *Test Act*-ban foglaltak megvalósításához.²⁷ Károly fia, Jakab yorki herceg házassága a katolikus Máriával²⁸ a parlament félelmeit igazolta az egyre erősebb, katolikus, vagyis francia befolyás növekedésével

Sampson Low, Marston. London 1897. 312–321.; Mahan, Alfred Thayer: *The Influence of Sea Power Upon History 1660–1783*. Little, Brown and Company. Boston 1890. 87–90.; Prak: *Hollandia aranykora*, 55.

²² Davenport–Paullin: *European Treaties*, 214–228.; Dumont: *Corps universel diplomatique*, 240–242.

²³ Lásd Függelék, 21–22.

²⁴ Az angol flotta az első holland háborút követően, 1655-ben sikeresen elfoglalta a spanyoloktól Jamaica szigetét. A hollandok joggal juthattak arra a következtetésre, hogy a spanyolok hadba lépésük esetén megkísérlik visszafoglalni a szigetet az angoloktól.

²⁵ *Letters Addressed from London to Sir Joseph Williamson while Plenipotentiary at the Congress of Cologne in the Years 1673 and 1674*. Ed. Christine, William Dougal. Volume II. The Camden Society. London 1874. 31–158.

²⁶ Ranke: *A History of England*, 543.

²⁷ A *Tűrelmi Nyilatkozat (Declaration of Indulgence)* értelmében a nonkonformisták (az anglikán egyház hitelveit el nem fogadó protestánsok) és a katolikusok szabadon gyakorolhatták vallásukat az angol monarchiában. Lásd Bate, Frank: *The Declaration of Indulgence, 1672: A Study in the Rise of Organised Dissent*. Published for the University Press of Liverpool. London 1908. A *Test Act*, vagyis *Vizsgálati Törvény* megfogalmazta a nem anglikánok kizárását a különböző állami hivatalokból. Orosz–Barta–Angi: *Európa az újkorban*, 166.; Clark: *The Later Stuarts*, 80.; *The New Cambridge Modern History*, 311.

²⁸ Lingard, John: *History of England from the First Invasion by the Romans*. Volume IX. J. Mawman. London (1823–1831) 1825. (továbbiakban Lingard: *History of England*) 120–121.

kapcsolatban. A lordok a parlamentben egyre jobban követelték a protestáns Hollandiával folytatott háború mielőbbi beszüntetését. A Holland Egyesült Tartományok ugyanakkor stabilizálta helyzetét mind a hadszíntéren, mind a diplomáciai küzdőtéren. A köztársaság szövetséget kötött Spanyolországgal, a Habsburg Birodalommal, a Lotaringiai Hercegséggel és Dániával.²⁹ A hollandok követeket küldtek II. Károlyhoz a béke megkötésének szándékával. A követek küldését a holland diplomácia mesterien időzítette, mivel ekkor érkezett meg a hír mind Hágába, mind Londonba, hogy a holland flotta Cornelis Evertsen vezetésével elfoglalta New Yorkot.³⁰ Az uralkodó november 14-én feloszlatta a parlamentet, melyet csak a következő év januárjában hívott újra össze. November 17-én Károly válaszolt a korábbi holland békeigényre.³¹ Az Egyesült Tartományok ígéretet tett a bredai béke és az abban foglaltak megújítására, emellett biztosította Károlyt New York visszaadásáról, továbbá kötelezte magát, hogy minden foglalását vissza fogja adni az angol koronának.³²

Fresno márkija, a spanyol korona követe a fenti béketervezettel érkezett meg Londonba december 10-én.³³ Az angol kormány azt akarta elérni, hogy a fenti pontokat egészítsék ki a szerződő felek. Az angol igények ugyanazok voltak, mint 1672-ben. Az angolok szerették volna, ha a Kelet-Indiák kereskedelmét az ő javukra szabályozzák. Továbbá megfogalmazták, hogy Suriname kolóniáját az angol telepesek háborítatlanul elhagyhatják minden vagyonukkal és ingóságukkal. Végezetül az angol diplomaták el akarták érni, hogy a hollandok az angolok engedélye nélkül ne halászhasanak a brit partok közelében.³⁴

Január 17-én az angol parlament újra összeült és elhatározta, hogy véget vet a hollandokkal folytatott háborúnak. A parlament alsó- és felsőháza szembehelyezkedett az uralkodó azon kérésével, hogy járuljanak hozzá a háború folytatásához szükséges költségekhez. A lordok tehát nem szavazták meg a háborús adókat. A parlament határozott szembefordulása és a spanyolokkal vivandó háború veszélye megegyezésre készítette Károlyt.³⁵ Február 3-án a király megegyezett a parlamenttel, mielőtt az megállapodott volna a *States Generallal*.³⁶ Mindkét ház azt követelte Károlytól, hogy mielőbb kösse meg a békét a hollandokkal.³⁷ Az uralkodó megbízta Sir William Tempelt, hogy induljon Hágába és tárgyaljon a békéről. Az Egyesült Tartományok azonban még ezelőtt felszólította a spanyol követet, hogy cselekedjen a nevében a béke megkötésével kapcsolatban. Károly ezért utasította Tempelt, Lord Finchet és Arlingtont, hogy egyezzenek meg Fresno márkijával.³⁸ Tempel és a márki három napon belül megegyezésre jutott és a szerződést február 19-én alá is írták.³⁹ A szerződés szövegét ezt követően 1674. február 20-án és március 6-án a felek

²⁹ Lingard: *History of England*, 120.; *The New Cambridge Modern History*, 295.

³⁰ Brodhead, John Romy: *History of the State of New York*. Volume II. Harper and Brothers. New York 1871. 247.; Clark: *The Later Stuarts*, 81.

³¹ Basnage de Beauval, Jacques: *Annales des Provinces-Unies: depuis les négociations pour la paix de Munster. Avec la description historique de leur gouvernement*. Tome II. Chez Charles le Vier. La Haye 1719. (továbbiakban Basnage de Beauval: *Annales des Provinces-Unies*) 463–465.

³² Uo. 465–467.

³³ Uo. 467., 468.

³⁴ Uo. 468.

³⁵ Ranke: *History of England*, 553–558.

³⁶ *Journal of the House of Lords*, Volume 12, 24 January 1674. 617., 618.

³⁷ Uo. 29 January 1674. 622.

³⁸ *The Works of Sir William Temple, Bart.* Volume. IV. Printed by S. Hamilton, Weybridge. London 1814. (továbbiakban Tempel: *Works*) 6–7.

³⁹ Uo. 16.

ratifikálták és a példányokat kicserélték.⁴⁰

A londoni politikai fordulatnak nemzetközi jelentősége volt. Münster és Köln szintén beszüntette a harcot az Egyesült Tartományokkal szemben.⁴¹ A hollandok szövetségesei – spanyolok, osztrákok –, akik megrettenek a francia térnyeréstől, készen álltak arra, hogy anyagilag és katonailag is támogassák az Egyesült Tartományokat. A francia–holland háború még négy évig váltakozó eredményekkel tovább folytatódott.⁴² A háború elhúzódása feltárta a francia királyság gyengeségeit, patthelyzet alakult ki. 1678. augusztus 10-én a francia és holland fél megkötötte a nijmegeni békét, mely a csatározások beszüntetését jelentette.⁴³

Az angol és a holland fél között 1672. február 19-én megkötött westminsteri békeszerződés az 1667-es bredai békeszerződés megújítása volt. A szerződő felek újra megfogalmazták azt, hogy a harcoló felek visszaszolgáltatók minden helységet, melyet a háború során egymástól elfoglaltak. Továbbá újra, részletesen szabályozták a szerződésben azt, hogy minden holland hajó köteles tisztelegni a Brit-tengeren az angol hajók előtt. Az angoloknak számos, 1672-ben megfogalmazott követelése belekerült a béke szövegébe. Az a követelés is ilyen volt, mely szerint az angol telepesek minden vagyonukkal szabadon elhagyhatták Suriname-ot. A monarchia több követelése azonban nem valósult meg. Az Egyesült Tartományok nem adta át Sluyst és a követelt szigeteket. A heringhalászatért követelt éves bérleti díj fizetése sem került bele a békeszerződés szövegébe. *Nota bene* az angol korona számára a legfontosabb és legjelentősebb eredmény az volt, hogy visszakapta a háború során a hollandok által elfoglalt New York kolóniáját.

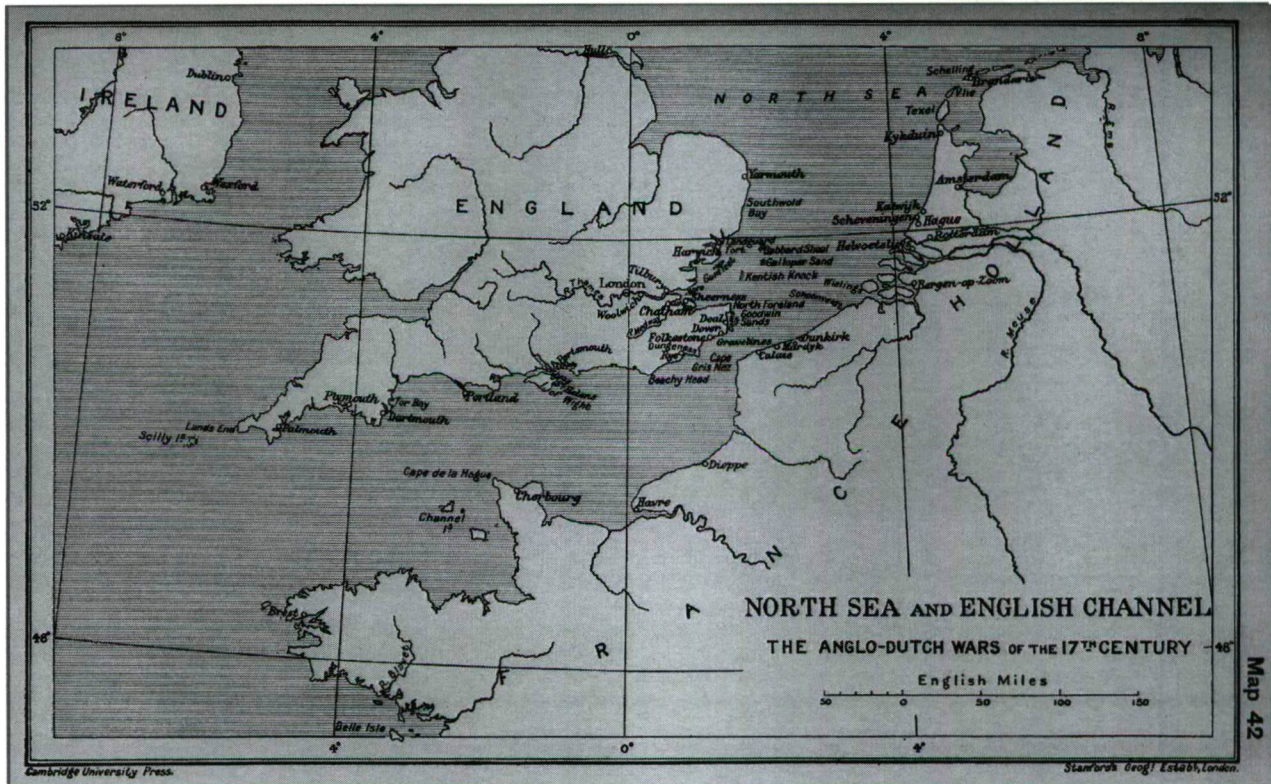
A 17. század közepén kezdődő angol–holland rivalizálás lezárulását nem a westminsteri békeszerződés megkötése, hanem III. (Orániai) Vilmos (1689–1702) angliai hatalomra kerülése jelentette 1688-ban. A két ország között perszonáluniós kapcsolat jött létre. Angliának végül sikerült elérnie (ha nem is a fegyverek erejével) azt, amit 1652-ban célul tűzött ki: a holland kereskedelem dominanciájának megtörését. A század elején még feltörekvő nagyhatalom, Hollandia visszacsúszott másodrangú tengeri hatalommá. A holland kapcsolat miatt az angol politika ezt követően egyre nagyobb szerepet vállalt a kontinensen zajló eseményekben.

⁴⁰ Davenport–Paullin: *European Treaties*, 231.

⁴¹ Prak: *Hollandia aranykora*, 56.; *The New Cambridge Modern History*, 295.

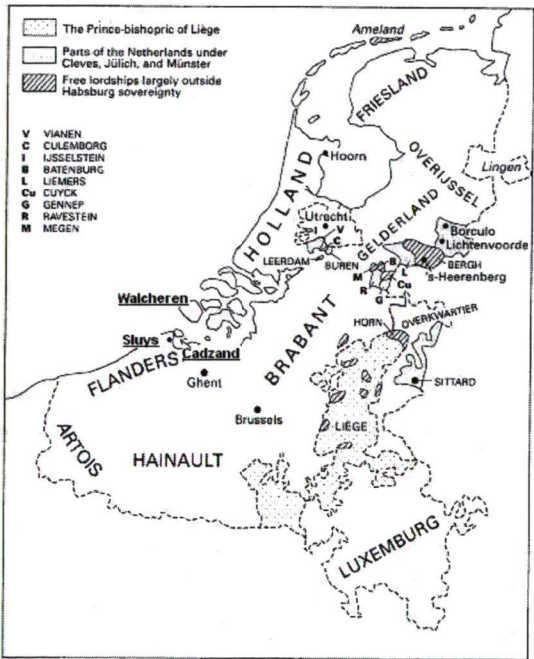
⁴² Israel: *The Dutch Republic*, 813–825.

⁴³ Hahnier: *A régi rend alkonya*, 164.; *The New Cambridge Modern History*, 296–297.

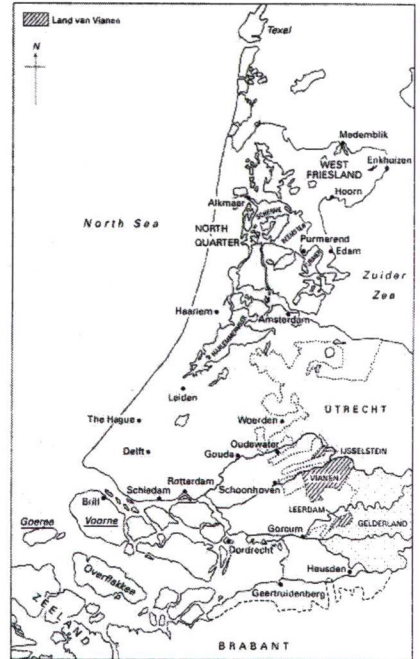




2. térkép



3. térkép



4. térkép

(Sluys és a szigetek bejelölve – P. Zs.)

AJÁNLO IRODALOM

Basnage de Beauval, Jacques: *Annales des Provinces-Unies: depuis les négociations pour la paix de Munster. Avec la description historique de leur gouvernement.* Tome II. Chez Charles le Vier. La Haye 1719.

Békeszerződés Anglia és a Holland Egyesült Tartományok között (Breda, 1667. július 31.) ford., bev., sajtó alá rendezte Palotás Zsolt. In *Documenta Historica* 83. JATEPress. Szeged 2010.

Boxer, Charles Ralph: *The Anglo–Dutch Wars of the 17th Century.* H.M. Stationery Off. London 1974.

Brodhead, John Romey: *History of the State of New York.* Volume II. Harper and Brothers. New York 1871.

Bruijn, Jacobus Ruurd: *The Dutch Navy of the Seventeenth and Eighteenth Centuries.* University of South Carolina Press. Columbia 1990.

Clark, George: *The Later Stuarts: 1660–1714.* 2. ed. Clarendon Press. Oxford 1955.

Clowes, William Laird: *The Royal Navy: A History from the Earliest Times to the Present.* Volume. II. Sampson Low, Marston. London 1897.

Dumont, Jean: *Corps universel diplomatique...* Tome VII. Part 1. Chez P. Brune, R. et G. Wetstein, les Janssons, et L'Honoré et Chatelain... Amsterdam 1726.

Európa az újkorban (16–18. század). Szerk. Orosz István–ifj. Barta János–Angi János. Multiplex Media – Debrecen University Press. Debrecen 2006.

Foxcroft, Helen Charlotte: *The Life and Letters of Sir George Savile, Bart., First Marquis of Halifax.* Vol. 1–2. Longmans, Green, and Co. London, New York, Bombay 1898.

Hahner Péter: *A régi rend alkonya: egyetemes történet: 1648–1815.* Panem. Budapest 2006.

Israel, Jonathan: *The Dutch Republic: It's Rise, Greatness, and Fall 1477–1806.* Clarendon Press. Oxford 1995.

Jones, James Rees: *The Anglo–Dutch Wars of the Seventeenth Century.* Longman. London, New York 1996.

Lefèvre-Pontalis, Antonin: *Jean de Witt: Grand Pensionnaire de Hollande.* Tome II. E. Plon, Nourrit et cie. Paris 1885.

Letters Addressed from London to Sir Joseph Williamson while Plenipotentiary at the Congress of Cologne in the Years 1673 and 1674. Ed. Christine, William Dougal Volume II. The Camden Society. London 1874

Lingard, John: *History of England from the First Invasion by the Romans.* Volume IX. J. Mawman. London 1825.

Prak, Maarten Roy: *Hollandia aranykora: a Köztársaság talánya.* ford. Balogh Tamás. Osiris Kiadó. Budapest 2004.

Ranke, Leopold: *A History of England Principally in the Seventeenth Century.* Clarendon Press. Oxford 1875.

The New Cambridge Modern History. Volume. V. The Ascendancy of France 1648–1688. Ed. Carsten, Francis Ludwig. Cambridge University Press. Cambridge 1961.

WESTMINSTERI BÉKESZERZŐDÉS

Westminster, 1674. február 19.⁴⁴

Békeszerződés a legfenségesebb és leghatalmasabb király II. Károly, Isten kegyelméből Anglia, Skócia, Franciaország és Írország királya, a Hit védelmezője stb. és a Holland Egyesült Tartományok Rendi Gyűlésének Nagy és Hatalmas Lordjai között. 1674. február 9/19.

Mi, II. Károly Isten kegyelméből Nagy-Britannia, Skócia, Franciaország és Írország királya, a Hit Védelmezője, stb. ezennel tudatjuk és jelezzük az összes és minden egyes személynek, akiket ez illet vagy akikre bármilyen módon vonatkozhat, hogy mivel Spanyolország legfenségesebb Régens királynője⁴⁵ több alkalommal erőfeszítést tette arra vonatkozóan, hogy a béke és a barátság helyreálljon köztünk és a Holland Egyesült Tartományok Rendi Gyűlésének Nagy és Hatalmas Lordjai között, és mivel a nevezett béke és a barátság helyreállításának érdekében a *States General* maga is újra és újra különféle leveleket küldött nekünk és teljhatalommal ruházta fel (ahogyan jelen szerződés végén belefoglalták a szövegbe) a legelőkelőbb és legkiválóbb jovari és velascoi Lord Peter Fernandezt, Fresno márkiját, *Katolikus Ófelsége* királyi kamarását és a legfenségesebb és leghatalmasabb király II. Károly, Spanyolország királyának, stb. a legfenségesebb királyhoz, Nagy-Britannia királyához stb. küldött rendkívüli követét, hogy nevükben egyezzen meg és szerződjön az általunk hasonlóan teljhatalommal felruházott és felhatalmazott, megbízott és meghatalmazott személyekkel, mely személyek szintén megtalálhatóak [aláírták] jelen egyezmény záró részében. Így megbízottaink találkoztak a fent nevezett Lorddal, Fresno márkijával és miután minden kérdést mindkét fél hosszasan megvitatott, teljes terjedelmében megegyeztek jelen szerződésben és megfogalmazták a következő cikkeket:

Merthogy a végzetes háború megszüntetése, mely nemrégiben tört ki és mely most is tart a legfenségesebb és leghatalmasabb király, Lord II. Károly, Nagy-Britannia, Franciaország és Írország királya, a Hit védelmezője, stb. és a Holland Egyesült Tartományok Rendi Gyűlésének Nagy és Hatalmas Lordjai között, nemcsak szinte az egész keresztény világ óhaja, hanem leginkább Spanyolország legelőkelőbb Régens királynőjéé, aki a Britannia és Spanyolország Koronái között mindig is létező ősi szövetségre és egyetértésre való tekintettel, maga is minden fáradalmat megtett és gondot viselt annak érdekében, hogy, minden nézeteltérés Nagy-Britannia királysága és az Egyesült Tartományok Tartományai között szűnjön meg és lehetséges legyen a béke helyreállítása amilyen hamar csak lehet. Továbbá merthogy a fent nevezett

⁴⁴ A szerződés nyomtatásban fennmaradt szövegét lásd a Jacques Dumont által szerkesztett *Corps Diplomatique* (1726–1731) 7. kötetében (253–255.), továbbá az *Actes et Mémoires des Négociations de la Paix Nimégue* (1697) 1. kötetében (606.) és végül a J. A. De Abreu y Bertodando által kiadott *Coleccion de los Tratados de Pas de Espana* (1751–1752) 2. kötetében (17–30.). A szerződés angolra fordított szövege a *A General Collection of Treatys* (1710) című munka 3. kötetében (275–281.) és George Chalmers *A Collection of Treaties* (1790) című könyvének 1. kötetében (172–177.) maradt fenn. Davenport–Paullin: *European Treaties*, 232.

⁴⁵ A betegségekben szenvedő II. Károly (1665–1700) spanyol király alkalmatlan volt az uralkodásra. Károly helyett 1665-től 1675-ig anyja, az osztrák ágából származó Habsburg Mária Anna (1677–1679 között féltésvére, Don Juan José de Austria herceg) kormányzott. (<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/106876/Charles-II--2012.01.16>.)

Egyesült Tartományok States Generalja éppúgy különféle leveleivel, mint újabb és megismételt üzeneteivel egyaránt próbálta a fent nevezett *Nagy-Britannia legfenségesebb királyát* meggyőzni arról, hogy hajlandó legyen meghallgatni és megérteni a béke megkötésének feltételeit, továbbá, hogy a békétárgyalás során könnyen és szerencsésen meghozzák ezeket az óhajtott cikkelyeket, ezért a Gyűlés teljhatalommal ruházta fel a legelőkelőbb és legkiválóbb jovari és velascoi Lord Peter Fernandezt, Fresno márkiját, *Katolikus Őfelsége* egyik királyi kamarását és a *legfenségesebb és leghatalmasabb herceg úr II. Károly*, Spanyolország királyának a nevezett *Nagy-Britannia legfenségesebb király urához* stb., küldött rendkívüli követét, hogy a nevében és részéről egyezzen meg és, hogy számára megkösse a békét a fent említett *Nagy-Britannia legfenségesebb királyával*. A nevezett *Nagy-Britannia legfenségesebb király*, aki azért kezdte ezt a háborút, hogy erős és tartós béké jöjjön létre, *Spanyolország legfenségesebb Régens királynőjének* közvetítését annyira nagyra értékelte, hogy e tekintetben készségesen hozzájárult a fent nevezett *States General* kívánásaihoz. Továbbá *Őfelsége* és az említett *States General* között létrejövendő és megkötendő békeszerződés érdekében *Őfelsége* küldötteiként kinevezte és kijelölte, mint képviselőit, megbízottait és ügyvivőit; [*Őfelsége*] teljhatalommal ruházta fel a nagyon odaadó és igazán szeretett titkos tanácsosát Heneaget, Daventry báróját, Finch-et, Anglia nagy pecsétjének őrzőjét, továbbá a nagyon odaadó és igazán szeretett rokonát és titkos tanácsosát Tamást, Latimer vicomtját, Anglia főkinctárnokát, továbbá Jakabot, Monmouth herceget, *Őfelsége* királyi testőrségének kapitányát, továbbá Jakabot, Ormonde herceget, a király udvartartás intézőjét, továbbá Henriket, Arlington grófját, *Őfelsége* magán titkárainak egyikét, továbbá másik magán titkárát, a nagyon hűséges titkos tanácsosát, Henrik Coventry urat. A nevezett megbízottak és küldöttek találkoztak és tanácskoztak az *Egyesült Tartományok States Generaljának* nevében hasonló hatalommal felruházott, fent nevezett Lorddal, Fresno márkijával. Ők egybehangzóan és kölcsönösen megegyeztek és megállapodtak ezen végső pontokban, fejezetekben, egyezményekben és a következő cikkelyekben, tudniillik:

I. Megegyeztünk és megállapodtunk abban, hogy a mai naptól kezdve erős és sérthetetlen béke, egyetértés és barátság legyen *Őfelsége, Nagy-Britannia király* és a *Nagy és Hatalmas Egyesült Tartományok Rendi Gyűlése*, valamint minden összes alattvalóik között Európán belül csakúgy, mint azon kívül minden területen és bármilyen helyen.

II. Abból a célból, hogy ez a kívánatos egyetértés a fent nevezett *király* és a nevezett *States General* között, amilyen hamar csak lehet hatályba léphessen a felek megállapodtak és megegyeztek abban, hogy közvetlenül ezen békeszerződés közzététele után a felek mindenfajta ellenséges tevékenységet azonnal be kell, hogy tiltsanak és, hogy egyik fél se adjon ki vagy engedjen kiadni semmilyen magán vagy hivatalos, közvetlen vagy közvetett megbízást, utasítást vagy parancsot azért, hogy ezek alapján bármilyen ellenségeskedést, támadást, harcot folytathassanak egymás ellen az azok uralma alatt álló lakosok és alattvalók. Azonban, éppen ellenkezőleg mindkét nemzet alattvalója egymással békésen és barátságosan viselkedjen.

III. Azonban, arra való tekintettel, hogy a helyek távolsága annyira különböző, hogy a

saját uralkodói utasítások és a parancsok nem érkeznek meg egyidőben az összes alattvalóhoz, így meghatározták az egymás elleni bármilyen ellenséges cselekedet és erőszak elkövetésének határidejét. Tudniillik jelen szerződés közzétételét követő tizenkettő napon túl semmilyen ellenséges cselekedetet ne lehessen elkövetni Soundingstól⁴⁶ a norvégiai Nazig⁴⁷, emellett hat hetes időtartamon túl Soundings és Tanger⁴⁸ között sem, továbbá tíz hetes időtartamon túl az említett Tanger és az Egenylítő között, sem az [Atlanti-]Óceánon és a Földközi-tengeren vagy bárhol máshol; továbbá, nyolc hónapos időtartamon túl a világ egyetlen részén sem. És, ha bármilyen korábbi meghatalmazás, megtorlásról szóló levél vagy bármilyen hasonló irat alapján akármilyen ellenséges cselekedetet és erőszakot követnek el a mondott határnapok lejártát követően, akkor azokat az iratokat jogtalanok kell tekinteni és az elkövetők, mint a közbéke megsértői bűnhődjenek és [az okozott károk miatt] kötelesek legyenek kártérítést és elégtételt adni.

IV. Hogy a fent nevezett *Egyesült Tartományok States Generalja* a maga részéről megfelelő módon elismerve *Nagy-Britannia királyának* azon jogát, hogy zászlójának tisztelt tengereken a későbbiekben említett tengereken [a States General] ezennel kinyilvánítja és beleegyezik abba, hogy ha bármilyen az *Egyesült Tartományok* tulajdonában álló bármilyen hajó, akár vízi jármű, akár hadihajó, illetve bármilyen más hajó legyen az akár egyedül vagy legyen az flottában, amikor bárhol a tengeren a Finisterre-foktól⁴⁹ a norvégiai Van Staten földjének közepéig⁵⁰ bármilyen a *Nagy-Britannia királyának* tulajdonában lévő hajóval vagy vízi járművel találkozik függetlenül attól, hogy a hajók egyedül vagy többen vannak, ha azok *Nagy-Britannia királyának* zászlóját vagy lobogóját húzták fel az árbocra, akkor a fent nevezett holland vízi járművek vagy hajók kötelesek félárbcra engedni a zászlójukat hasonló módon és oly mértékű tiszteletadással, ahogyan azt bármikor vagy bárhol *Nagy-Britannia királyának* vagy jogelődjének hajói irányába a *States General* vagy jogelődjének bármely hajója megtett.⁵¹

V. Merthogy Suriname kolóniája és a gyarmat 1667-es átadását követő cikkelyek végrehajtása több alkalommal adtak a vitára és kiváltó okai voltak a legutóbbi félreértésnek *Nagy-Britannia királyának* akkori kormányzója, William Biam és a *States General* kapitánya, Abraham Quirini között, ezért elkerülendő minden jövőbeli

⁴⁶ Homokzátányok nem messze Plymouth-tól, a Csatorna nyugati része.

⁴⁷ Naz nem más, mint a Lindenaes-hegyfok, melyet gyakran neveznek a dokumentumokban Ter-Neuse-nek (Terneuse) is. Azuni, Domenico Alberte: *The Maritime Law of Europe*. Vol. II. Forman. New York 1806. 199. 181-es lábjegyzet.

⁴⁸ Tanger Marokkó északi területén található kikötőváros. A város az észak-afrikai parton, a Gibraltári szoros nyugati bejáratánál fekszik.

⁴⁹ Spanyolország észak-nyugati részén, Galicia tartományának partjainál található hegyfok.

⁵⁰ Norvégia északi részen található helység.

⁵¹ A Brit-tengert, ami sokkal nagyobb területet foglal magában, mint pusztán a Csatorna, négy földrajzi ponttal lehet körülhatárolni. A Finisterre-fok Spanyolországban („Britannia Nyugati Óceánja”) a nyugati, míg Van Staten Norvégiában az északi határát jelöli ki a teljes Brit-tengernek. A déli határon a Csatormát, míg a keleti határon a Van Statentől kiindulva az egész norvég, a dán, illetve a holland partok által határolt területet („Britannia Keleti Óceánja”) értjük. Tomlins, Thomas Edlyne: *The Law-dictionary. Explaining the Rise, Progress, and Present State of the British Law, Defending and Interpreting the Terms or Words of Art and Comprising also Copious Information on the Subjects of Trade and Government*. The 4th Edition. Vol. II. J. and W. T. Clarke. London 1835. Navy I. (4. column).

hibát a nevezett *States General* a jelenlévők által megegyezik és megállapodik a nevezett *Nagy-Britannia királyának* abban, hogy nem csak a fent említett cikkelyeket hajtják végre mindenféle pártütés és kétértelmű beszéd használata nélkül, hanem hasonlóképpen *Őfelségének* szabad kiküldeni oda egy vagy több személyt, hogy megvizsgálják a kolónián élő alattvalói helyzetét és, hogy egyeztessék velük azt az időpontot amikor is elhagyják a nevezett kolóniát. Továbbá *Őfelségének* jogában áll, hogy egy alkalommal egy, kettő vagy három hajót küldjön, hogy ezeken a nevezett alattvalókat, árukkal és rabszolgáikkal behajózhassák és elvihessék onnan. A *States General* akkori [ezen időszak alatti] kormányzója nem hozhat vagy hajthat végre olyan törvényt a földek vásárlásáról vagy eladásáról, adósságok kifizetéséről vagy a javak számbavételéről, mely másképpen kezelné az angolokat, mint ahogyan ezt eddig vagy a jövőben is a kolónia más egyéb lakosaival megtették: Sőt [az angolok] ott tartózkodásuk alatt - a többi lakoshoz hasonlóan - bírják ugyanazon jogokat, és az adósságokra vonatkozó pereskedési kiváltságokat, továbbá fizethessék a tartozásokat, és üzletet illetve szerződéseket köthessenek, ahogyan az szokásban volt más telepések között. Továbbá *Nagy-Britannia királyi Felsege* bármikor kérhesse a *States Generalt*, hogy az megfelelő és hiteles levelek alapján utasítsa a nevezett kolónia kormányzóját, hogy a nevezett angolokat ne gátolja távozásukban és engedélyezze a mondott hajók érkezését. A nevezett *States General* az ilyen kérést követő tizenöt napon belül elküldi az engedélyező levelet bármely, *Nagy-Britannia királyi felsege* által e célból oda küldöttjének és utasítsa teljes és megfelelő irattal és parancsral az ottani kormányzóját, hogy engedélyezze a hajók érkezését, éppúgy mint *Őfelsége* ilyen alattvalói közül bárkinek a behajózását, melyek elszállítanak bárkit, akit *Nagy-Britannia királya* erre a célra felhatalmazott. Továbbá a kormányzó engedélyezze a nevezett *Őfelsége* azon alattvalóinak a behajózását, amennyiben kinyilvánították, hogy hajlandóak elhagyni a kolóniát, árukkal és rabszolgáikkal és készek oda hajózni, ahova *Őfelsége* irányítja őket.

VI. Megegyeztünk és megállapodtunk abban, hogy bármilyen vidék, sziget, város, kikötő, kastély vagy erőd, mely az elmúlt szerencsétlen háború kezdete óta, illetve mielőtt a fent említett, az ellenséges cselekedetek beszüntetésére kijelölt határidő előtt került, illetve kerül az egyik féltől a másik fél birtokába Európán belül vagy azon kívül adassék vissza a korábbi tulajdonosainak ugyanabban az állapotban, mint melyben lesz, amikor jelen béke közzététele megtörténik. Továbbá a fentebb meghatározott határidő leteltét követően ne lehessen kirabolni a lakosokat vagy lerombolni az erődöket vagy elszállítani bármilyen korábban elfoglalt erődhez vagy kastélyhoz tartozó ágyút és lőszert.

VII. Hogy az 1667-es évben megkötött bredai szerződés, továbbá az abban megerősített minden korábbi szerződés is legyen megújítva és teljesen maradjon érvényben és hatályban, amennyiben azok nem mondanak ellent semmiben sem jelen szerződésnek.

VIII. Hogy az 1668-as évben Hágában a két szerződő fél között megkötött tengerészeti szerződés⁵² maradjon hatályban – hacsak egy későbbi szerződés

⁵² Lásd Chalmers: *A Collection of Treaties*, 161–171.

másképpen nem rendelkezik – jelen egyezmény közzétételét követő kilenc hónapig. Ugyanakkor egy esetleges új megegyezésről ugyanazon megbízottak döntsenek, mint akik a Kelet-Indiák kereskedelmére vonatkozó következő cikkelyben döntenek.

Azonban, ha ezen megbízottak első találkozásukat követő három hónapon belül nem tudnak megállapodni egy új tengerészeti szerződésben, akkor az ügyet is hasonló módon, ugyanúgy *Spanyolország Legfelségesebb Régens királynőjének* döntő bírósága elé kell utalni, mint ahogyan *Ófelsége* a Kelet-Indiák kereskedelmére vonatkozó szabály esetében a nevezett következő cikkelyben döntött.

IX. Figyelembe véve, hogy a kereskedelem és a hajózás kölcsönös, szabad és zavartalan gyakorlása nemcsak a jólétnek, hanem a békének is, hasonlóképpen mindkét nemzet számára kiemelt fontosságú, a feleknek semmi nincs fontosabb, mint a kereskedelem, legfőképpen a Kelet-Indiakon. Mégis tekintettel az ügy fontosságára, amely sok időt követel meg ahhoz, hogy megfogalmazhassanak erős és tartós cikkelyeket, melyek a felek alattvalóinak megelégedésére és biztonságára szolgálnának, másrésztől Európa legtöbb részének és ugyanígy mindkét fél véres [háborús] állapotára való tekintettel határozottan kívánatos a jelen szerződés gyors megkötése. Így *Nagy-Britannia királya* hajlandó engedni a *States General* azon óhajának, miszerint az ügyet vizsgálja meg a felek által kinevezett egyenlő számú megbízott. A nevezett *States General* kötelezi magát, hogy jelen szerződés közzétételét követő három hónapon belül megbízottait elküldi Londonba tárgyalni azokkal, akiket *Ófelsége* kinevezett. A feleknek hat-hat főt kell kinevezniük. Abban az esetben, ha ezen megbízottak első találkozásukat követő három hónapon belül nem tudnak megegyezni az egyezmény megkötésében, akkor a vitás kérdésekben *Spanyolország legfelségesebb Régens királynője*, mint választott döntőbíró ki fog nevezni tizenegy megbízottat. És ahogyan a fennmaradó vitás kérdésekben a megbízottak többsége dönt, azt mindkét félre nézve kötelező érvényűnek kell tekinteni. Azzal a feltétellel, hogy a felek megbízottai attól a naptól kezdve mikor összeültek hat hónapon belül döntésre jutnak és azzal a feltétellel, hogy a döntés hasonlóképpen három hónapon belül megszületik azt követően, hogy a *Régens királynő* elfogadta azon felkérést, hogy döntőbíró legyen a felek között.

X. Minthogy *Spanyolország legfelségesebb Régens királynője* biztosította *Nagy-Britannia királyi Felségét* arról, hogy a nevezett *States General* a béke megkötésének érdekében kifizet a nevezett *Ófelsége Nagy-Britannia királynak* 800.000 patacoons [spanyol dollár vagy pataca] összeget, így a nevezett *States General* megígéri és megfogadja azt, hogy kifizeti a 800.000 patacoont a következő módon, tudniillik: a teljes összeg negyed részét közvetlenül jelen egyezmény kölcsönösen bemutatott ratifikálását követően, a maradék három részt egyenlő arányban a következő három évben.

XI. A fent nevezett *Nagy-Britannia legfelségesebb királya* és a nevezett *Egyesült Tartományok Nagy és Hatalmas States Generalja* őszintén és *bona fide* [jóhiszeműen] betartja és alattvalóikkal és lakosaikkal is betartatják az összes és minden egyes pontot, melyben jelen szerződésben megegyeztek és megállapodtak. A felek nem sértik vagy károsítják meg egymást se közvetett, sem közvetlen módon, egymás alattvalói és lakosai által. A szerződő felek aláírásukkal hitelesített és

nagypecséttünkkel megpecsételt, hivatalosan megfogalmazott, megfelelően leírt, érvényes és hatályos formájú okiratokban megerősítenek és elfogadnak minden egyes pontot, melyben korábban megállapodtak. Továbbá a nevezett okiratokat ténylegesen és hatályosan adják át egymásnak vagy hasonló módon *bone fide* kölcsönösen juttassák el egymásnak jelen egyezmény megkötését követő (vagy, ha lehetséges korábban) négy héten belül.

XII. Végezetül, amint a mondott ratifikált példányokat megfelelően és kölcsönösen bemutatták és azokat mindkét fél kicserélte a békét ki kell hirdetni Hágában a mondott ratifikáció elküldését és az átvételét követő huszonnégy órán belül.

Kelt.: Westminster 1674. február. 9/19

H. FINCH, KEEPER.
LATIMER.
ORMONDE.
ARLINGTON
H. COVENTRY.

EL MARQUES DEL FRESNO

Ezért Mi, *II. Károly Isten kegyelméből Nagy-Britannia, Franciaország és Írország királya, a Hit védelmezője*, stb. elismertük, jóváhagytuk és ratifikáltuk úgy mint a fent nevezett, utasításunkkal összhangban megkötött szerződés cikkelyeit és annak minden egyes záradékát. Jelen egyezmény jogereje által elismerjük, jóváhagyjuk és ratifikáljuk a fent nevezett cikkelyeket, biztosítva nevünkkel és királyi szavunkkal, hogy sérthetetlenül és jóhiszeműen be fogjuk tartani és végre fogjuk hajtani a nevezett egyezményben foglalt összes és minden egyes pontot. Továbbá nem fogjuk eltérni, hogy alattvalóink, továbbá királyságaink vagy birtokaink lakosai ezen cikkelyeket bármilyen módon megszegjék vagy megsértsék. Alattvalóink nagyobb bizalmának érdekében úgy intézkedtünk, hogy aláírásunkkal ellátjuk, Anglia nagypecséttjével hitelesítjük ezen egyezményt.

Kelt Westminsteren Urunk 1673/4-dik esztendejében február 10-én, uralkodásunk huszonhatodik évében.

KÁROLY, KIRÁLY.

FÜGGELEK

Kérések és feltételek, melyek értelmében II. Károly Anglia királya beleegyezik, hogy békét köt az Egyesült Tartományok Rendi Gyűlésével. Kelt 1672-ben.⁵³

I. Anglia királya azt kívánja, hogy a hollandok mindenféle ellentmondás nélkül ismerjék el a zászlóval való tiszteletadási kötelezettségüket. Ezenkívül teljes flottájuk az egész Brit-tengeren egészen a holland partokig erresse félárbcra a zászlót, ha Őfelsége lobogója alatt közlekedő angol hajóval találkozik.

II. Egy teljes évig szabad engedély a Suriname kolóniáján élő minden angolnak, hogy a bredai szerződés értelmében elhagyhassák azt minden a tulajdonukban lévő bármilyen jellegű vagyonukkal együtt bármikor, amikor óhajtják.

III. A király mindazon alattvalóinak örökös száműzése az Egyesült Tartományok egész területéről, akiket bűnösnek nyilvánítottak bármilyen, Őfelsége ellen elkövetett bűncselekményben, mindazokkal együtt, akiket Őfelsége gúnyiratok készítéséért vagy a királyság békéjének és nyugalmanak megzavarásáért a jövőben megnevez.

IV. Őfelsége háborús kiadásainak megtérítése 1 millió font sterling összegben, melyből 400000-et október hónapban, a maradék részt pedig évente 100000 font sterling összegben kell kifizetni.

V. A hollandok 10000 font sterling állandó, éves bérleti díjat fizessenek az angoloknak annak érdekében, hogy a király engedélyezze a hollandoknak a halászatot az angol, a skót és az ír partok közelében.

VI. Az Orániai-ház jelenlegi uralkodója és annak utódai rendelkezzenek – azon területek kivételével, melyeket két részre fognak osztani a király és annak szövetségesei között – az Egyesült Tartományok feletti hatalommal vagy legalábbis örökletesen tartsák kezükben a kormányzói és a tengerügyi méltóságokat a legelőnyösebb módon úgy, ahogyan azok a korábbi uralkodók birtokában voltak.

VII. A béke aláírását követő 3 hónapon belül kereskedelmi szerződést kell kötni, mely a korábban megfogalmazott követelések alapján az Indiák kereskedelmét szabályozza. A szerződés Őfelsége alattvalóinak kereskedelmi érdekeit kell, hogy szolgálja, éljenek az illetők az említett államok bármely vidékén, tartsanak oda vagy jöjjenek onnan és ugyanazok az előnyös feltételek vonatkozzanak rájuk, mint a leginkább előnyben részesített nemzetekre vonatkoznak.

VIII. Walcheren szigete, Ecluse [Sluys] városa és vára, minden függőségével, Casand [Cadzand] szigete, Goeree szigete és Voorne szigete a fent említett intézkedések

⁵³ Dumont: *Corps universel diplomatique*, 206–207.

végrehajtásának biztosítékaként kerüljön Őfelsége birtokába.⁵⁴

IX. Habár Őfelsége elégedettségének ad hangot a fent említett feltételekkel kapcsolatban, feltéve, ha azokat tíz napon belül elfogadják – máskülönben Őfelsége nem tekinti azokat magára nézve kötelezőnek –, [Őfelsége] azt is nagyon világosan kijelenti, hogy hiába is fogadták el azokat ezt követően az említett államok, mégis hatályukat veszítik. Ezenkívül Őfelsége nem köt semmilyen olyan szerződést, békét, és fegyverszünetet, ami a Legkeresztényebb király számára elégtételt ne jelentene az említett államok részéről, s amit a birodalmi fejedelmek [Köln és Münster] – akik a háborúban Őfelsége oldalán harcoltak – ugyanúgy megalégedéssel ne fogadnának az említett államok részéről.

⁵⁴ Lásd 2., 3. és 4. térkép.

Szövetségi szerződés II. Károly⁵⁵, Spanyolország királya és a Holland Egyesült Tartományok Rendi Gyűlésének Lordjai között, melynek értelmében Őfelsége vállalja, hogy hadba lép Franciaország és Anglia királya ellen. A münsteri és az aix la chapelli [aacheni] szerződéseket megerősítik és biztosítják azzal a kölcsönös ígérettel, hogy az egyik és a másik fél területeinek teljes helyreállítása nélkül nem kötnék békét vagy fegyverszünetet. A Tartományok Lordjai emellett ígéretet tesznek arra, hogy Maastrich [Maastrich] városát visszaadják katolikus Őfelségének. Kelt Hágában, 1673. augusztus 30-án. A különálló cikkelyekkel együtt, melyben a katolikus király szakít Nagy-Britannia királyával.⁵⁶

Különálló cikkely

Habár a mai napon *Katolikus Őfelsége* és az *Egyesült Tartományok States Generaljának Lordjai* által megkötött és aláírt szerződés értelmében a nevezett *Őfelsége* arra kötelezte magát, hogy csak abban az esetben kezd háborút Franciaországgal, ha a békét megfelelő feltételek mellett nem lehetett megkötni és *Őfelsége* csakis nagy szomorúságára venné tudomásul azt, hogy kénytelen felbontani a barátságot *Nagy-Britannia királyával*, mégis különböző nyilvánvaló, nagyon meggyőző indokok következtében, ha a nevezett *Nagy-Britannia királyával* továbbra is fenntartja azt, hogy nem hajlandó békét kötni a nevezett *Tartományok Lordjaival*, akkor nem lehet azt elvárni, hogy *Katolikus Őfelsége* fegyvereivel beavatkozzon, kivéve, ha együttműködnek a nevezett *Tartományok Lordjaival* azok ellen, akik továbbra is folytatni akarják a háborút, anélkül, hogy hajlandóak lennének megkötni egy igazságos békét. A felek megállapodtak abban, hogy ha egy azonnali megegyezést nem lehet megkötni a nevezett *Nagy-Britannia királyával*, és ha minden olyan erőfeszítés, amit abból a célból tesznek, hogy véget lehessen vetni a háborúnak vagy, ha reménytelen marad az, hogy *Katolikus Őfelsége* jószolgálatán keresztül megkössék a békét, akkor a *Katolikus Őfelségének* ki kell nyilvánítania, hogy nyílt háborút kezd a nevezett *Nagy-Britannia királya* és hasonlóképpen *Franciaország királya* ellen is. Azonban annak érdekében, hogy ne legyen semmi figyelmen kívül hagyva, ami azt szolgálja, hogy el tudják kerülni az említett szakítást a nevezett *Tartományok Lordjai* eleget tesznek *Katolikus Őfelsége* kívánságainak és egyébként minden olyan irányba készségesen engednek, mely a korábbi barátság megújítását segítheti elő a nevezett *Nagy-Britannia királyával*. És továbbra is egyetértenek abban, hogy egy végső erőfeszítést tegyenek annak érdekében, hogy a békét megkössék a nevezett *Nagy-Britannia királyával*, azáltal hogy felajánlják neki a lentebb [a béke megkötésére vonatkozó] említett feltételeket. Továbbá nyilvánvaló, hogy ha a nevezett feltételeket nem fogadják el és a békét nem kötik meg a nevezett *Nagy-Britannia királyával* három héten belül azt követően, hogy jelen szerződés ratifikált példányait kicserélik és miközben a nyílt háború Franciaország ellen a *Katolikus király* oldalán való szövetségben már elkezdődött, akkor ebben az esetben *Katolikus Őfelsége* háborút indít a nevezett *Nagy-Britannia királya* ellen. És, hogy az említett feltételeket *Katolikus Őfelsége* felajánlhatja *Nagy-Britannia királyának* és emellett arra kötelezi magát, hogy elfogadhatja azokat a nevezett *States General Lordjaival*, abban az esetben, ha a nevezett *Nagy-Britannia királyi felsége* ezen az alapon kész a békét megkötni. Így megállapodtak abban, hogy habár a nevezett *Tartományok Lordjai* nem

⁵⁵ II. Károly spanyol uralkodó (1665–1700).

⁵⁶ A szerződés teljes szövegét lásd Davenport–Paullin: *European Treaties*, 214–228.; Dumont: *Corps universel diplomatique*, 240–242.

ismernek el semmilyen igazságosságot vagy sikeres hadmozdulatot, mely arra kötelezné őket, hogy elfogadják az előnytelen feltételeket, és habár a nagy költségek, melyeket kénytelenek voltak fenntartani és azoknak alávetni magukat [a háború során] és minden erőfeszítés ellenére, melyet véghez vittek Isten védelmének támogatásával, nem egyeznek bele az indokolatlan kedvezmények miatt olyan megállapodásba, mely előnytelen számukra. Sőt ugyanakkor, hogy befejezzék a jelenlegi háborút a nevezett *Nagy-Britannia királyával, Katolikus Őfelsége*, ha máshogy nem tudja elősegíteni a béke megkötését, akkor felajánlhatja a nevezett *Nagy-Britannia királyának* azt, hogy az összes követelés helyett tegyen vagy tehessen más követeléseket a nevezett *Tartományok Lordjaival* szemben: 1., egy rendezés *Nagy-Britannia királyának* zászlójának tiszteletadásáról; 2., egyoldalú kárpótlás, a kölcsönös kárpótlás helyett, az összes vidékre és helyre vonatkozóan, melyeket a nevezett *Tartományok Lordjai* a fegyverek ereje által foglat el vagy foglalhatott el az angoloktól ezen háború során; és 3., négyszáz, ötszáz, hatszáz, hétszáz vagy nyolcszáz ezer patacoon összeg kifizetése a következő időszakokban, tudniillik az első negyed részt ugyanakkor, mint mikor a szerződés ratifikált példányait kicserélik. A maradék összeget három egyenlő részletben, az első részt a háború végét követő első évben, a második részt a második évben és az utolsó részt a harmadik évben kell kifizetni. Emellett a nevezett *Tartományok Lordjainak* megfelelő biztosítékot, mely kielégítő *Katolikus Őfelsége* minisztereinek kell adniuk a nevezett kifizetés elvégzéséről.

Kelt Hágában, ezerhatszázhetvenhárom augusztus harmincadikán.

MANUEL FRANCISCO DE LIRA.

VAN BEUNINGEN.

GASP. FAGEL.

J. DE MAUREGNAULT.

ISBR. VAN VIERSSEN.

SCATO GOCKINGA.

Kiegészítés a különálló cikkelyhez

Mivel a mai napon a *Katolikus Őfelsége* nevében alulírott miniszter és megbízottak és a nevezett *Holland Egyesült Tartományok States General Lordjai* által megkötött, Angliára vonatkozó különálló cikkely értelmében a felek megállapodtak abban, hogy csak azzal a feltétellel ismerik el azt [szerződést] és egyeztek meg, hogy lord Manuel Francisco de Lira, *Őfelsége* különleges követének érkezését meg kell várni Spanyolországból jelen egyezményt aláírását követő négy héten belül. Megállapodtak annak érdekében abban, hogy minden vitás kérdés, mely ezzel szemben felmerülne a mai napon az aláírók által aláírt egyezmény XV. és a XVI. említett cikkelyei⁵⁷, beleértve azt is, hogy mit kell betartani a közös háború kezdetét követő békétárgyalás során ne legyen kötelező érvényű, hogy ha a nevezett elismerés és egyezmény hiányában *Nagy-Britannia királyára* vonatkozó nevezett cikkelyek nem lépnek hatályukba, de megértették azt, hogy miközben a nevezett elismerést és jóváhagyást figyelembe kell venni és miközben hollandiai [Spanyol Németalföld] lord Főkormányzóm megkezdte a háborút, akkor még a nevezett egyezmény hivatalos ratifikációja előtt a nevezett XV. és XVI. cikkely hasonlóan a többihez legyen

⁵⁷ A XV. cikkely értelmében a spanyol fél mindaddig nem köt békét az angolokkal, amíg azok vissza nem adják a hollandoktól elfoglalt területeket. A XVI. cikkely szerint a hollandok a spanyol király beleegyezése nélkül nem kötnek békét a franciákkal. Davenporti–Paullin: *European Treaties*, 225–226.

betartva. Kelt Hágában, ezerhatszázhetvenhárom augusztus harmincadikán.

MANUEL FRANCISCO DE LIRA.

VAN BEUNINGEN.

GASP. FAGEL.

J. DE MAÛREGNAULT.

ISBR. VAN VIERSSEN.

SCATO GOCKINGA.

The Peace Treaty of Westminster

The Treaty of Westminster between England and the United Netherlands ended the Third Anglo-Dutch War of 1672–1674. The treaty was concluded by Ormonde, Latimer, Tempel, Finch, Arlington and Coventry from England and Peter Fernandez de Jovar and Velasco, marquis del Fresno from Spain in London on February 19, 1674. The conference was attended by the Dutch Republic, England and Spain.

As a prelude to the war, on June 1, 1670 the English and the French monarchy concluded the *Treaty of Dover*. The treaty aimed at breaking the trade hegemony of the Dutch and open war against the Republic. The first battle was on June 7, 1672 in Solebay. The Anglo-French fleet was defeated. In the meantime, the French troops penetrated deep into the Netherlands. In this situation Zeeland recognized Prince William of Orange as governor.

On July 16, 1672 the English diplomats drew up their peace conditions in the *Treaty of Heeswijk*. William III rejected the English terms and the war was continued. Negotiations for general peace began at Cologne at the end of June, 1673. The English demands were the same as they asked in 1672. The United Netherlands did not accept these terms. On August 30, 1673 the Spanish-Dutch treaty was signed in the Hague. In this treaty the Spanish agreed if the English failed to make peace with Holland, the monarchy was to open war against England.

In 1673 the Dutch navy encountered the Allies three times: twice in Scoonnenveld and once in Texel. The Dutch Admirals won all the three battles and repulsed the invasion intention of the Anglo-French fleet. Texel was the last battle of the Third Anglo-Dutch War.

The English Parliament would not allow more money to be spent on the war. Both Houses opposed the hostilities against the Dutch allied with the Catholic France. On February 19, 1674 the treaty was signed in London.

The *Peace Treaty of Westminster* renewed the peace *Treaty of Breda* (1667). The flag salute was respected again in the peace. All Dutch ships had to lower their ensigns when they met an English men of war. Furthermore the English settlers could depart the colony of Suriname thence with their goods. Some of the English demands, made in 1672, for example, the surrender of towns on the Zeeland coast, the rent for the fishery and the regulation for the East Indian trade, were omitted.

The *Treaty* regulated sailing and commerce in the Channel. The marine treaty of 1668, which regulated trade and shipping, was reconfirmed.

The *Peace Treaty* also contained that the Dutch Republic paid for the English 800.000 pound sterling for the costs of the war.

Finally, the arrangement led to the *status quo ante bellum*. All places, which had been taken by the Dutch from the English during the war outside Europe, were restored. *Nota bene* New York, which had been retaken by the Dutch navy in 1673, remained in the English hands according to the treaty.

The Third Dutch War was a complete and shameful failure for the English. The conclusion of the *Peace of Westminster* was not the end the Anglo-Dutch rivalry, which had started in the mid-17th century. In 1688 William III rose to power in England. A personal union was established between the two countries. Finally the English monarchy managed to achieve what he set as a goal in 1652: to break the dominance of the Dutch trade. The United Netherlands, which was an emerging power at the beginning of the 17th century moved back into second-class maritime state. As a result of the connection between England and the United Netherlands, the English policy was took a bigger role in the events of the European continent.

1997

30. Európai nemzeti kisebbségek kongresszusainak határozatai (1925-1937). [Eiler Ferenc]
31. Vikingek az angolszász krónikában. [Rimaszombati Károly] *(elfogyott)*
32. Gildas: Britannia romlásáról. [Novák Veronika] *(elfogyott)*

1998

33. AZ 1904-es szerb-bolgár szerződések. [Horváth Krisztián]
34. A Bayeux-i faliszőnyeg. [Jójiárt Júlia, Varga Vanda Éva] (a 18. sz. utányomása + színes melléklet) *(elfogyott)*
35. Szultáni fermán a Bolgár exarchátus megalapításáról. (1870. febr. 28.). [Horváth Krisztián]
36. A fiatal Napóleon írásai Korzikáról. [Jókai Rita]
37. Esztergom 1595-ös visszavétele a napi jelentések tükrében. [Bagi Zoltán Péter, Szász Géza]
38. Ausztria határai (Saint-Germain 1919. szept. 10.). [Éveli Péter, Dobos Erzsébet]
39. Tervezet a kereszténység leendő békéjéről (Podjebrád-béketervezet, 1464). [Karáth Tamás]
40. Törvény Skócia lefegyverzéséről (1746). [Fejér Ingrid]

1999

41. Az 1902-es orosz-bolgár katonai konvenció. [Horváth Krisztián]
42. Szemelvények Aeneas Sylvius Piccolomini „Európa” c. művéből. [Nótári Tamás]
43. Marcus Tullius Cicero M. Caelius védelmében mondott beszéde. [Nótári Tamás]

2000

44. „A Népszövetség halála”. Dokumentumok az olasz-etióp konfliktus történetéből (1935- 1936). [Szélinger Balázs]
45. A szudétánémet kérdés a második világháborúban (Edvard Benes és Wenzel Jaksch levelezése 1939-1943). [Kasza Péter]
46. Nacertanije (A szerb nemzeti és külpolitika titkos dokumentuma, 1844). [Szajcsán Éva]
47. Juan Donoso Cortés: Értekezések. [Bán Mónika]
48. Napóleon trianoni dekrétuma az Illír Tartományok megszervezéséről. (1809. dec. 25.) [Pándi Eszter]
49. Dokumentumok az 1911—1912-es olasz-török háborúból. [Horváth Krisztián]

2001

50. Mary Rowlandson fogságának és szabadulásának elbeszélése. [Zámbó Ildikó]
51. Marcus Tullius Cicero Q. Ligarius érdekében mondott beszéde. [Nótári Tamás]
52. Békeszerződés az Egyesült Államok és Mexikó között (1848). [Kökény Andrea]
53. Navigatio Sancti Brendani Abbatis * Szt. Brendan apát tengeri utazása. [Majorossy Judit] *(elfogyott)*

2002

54. Az 1930-as görög-török barátsági és semlegességi szerződés. [Balogh Ádám]
55. John F. Kennedy és Nyikita Sz. Hruscsov levelezése a kubai rakétaválság alatt. [Simon Ágnes, Simon Eszter]
56. Korzika 1755-ös és 1794-es alkotmánya. [Tandori Mária]
57. Jugoszlávia külpolitikai dilemmája 1940-ben. [Tóth-Szenesi Attila, Szajcsán Éva]
58. Állam - Szent Unió - Skizma. [Kovács Kálmán Árpád]

2003

59. Három középkori germán törvénykönyv. [Huszár Edit]
60. Az első világháború és a spanyol semlegesség. [Pallagi Mária]
61. Edvard Benes: Az osztrák probléma és a cseh kérdés. [Gulyás László, Halmos Tamás]
62. Johann Martin Honigberger: Napkeleti gyümölcsök. [Buczkó Zsuzsanna]

2004

63. Zsebkalauz- Németországhoz. [Kovács Melinda, Szilárd Balázs]
64. Sztálin és Tito moszkvai titkos találkozása. 1948. február 10. [Vukman Péter]
65. Olasz-spanyol kapcsolatok a második világháború idején. [Katona Eszter]

2005

66. A konstantinápolyi egyezmény (1800. ápr. 1.) és Ali pasa levélváltása a Jón-szigetek kormányzójával (1807-1808). [Szász Erzsébet]
67. Szemelvények Zsigmond lengyel herceg budai számadásából. [Horogszegi Zoltán, Rábai Krisztina]
68. Hydatius: Chronica (379-469). [Széli Gábor]
69. Magyar források a finn-szovjet téli háborúhoz. 1939. nov. 30.-1940. márc. 12. [Vámos Barbara]
70. A szovjet-jugoszláv konfliktus története a források tükrében (1948 február-1949 november). [Vukman Péter]
71. Az 1945-ös szovjet atomkémkedés dokumentumok tükrében. [Cora Zoltán]
72. Hruscsov-Tito levélváltás 1954. [Ifj. Prohászka Géza]

2006

73. Konrad Adenauer kancellár beszéde az első nyugatnémet kormány programjának vitájában (1949). [Mucsi András]
74. A késő Anjou-kori dalmát és magyar tengeri hajózás 1381 és 1382-ből származó oklevelek alapján. [Juhász Ágnes]
75. Németország és Nagy-Britannia diplomáciai kapcsolatai 1892-1904 között. (A Tilley-memorandum, 1905). [Rostás Róbert]
76. A Jézus Társaság feloszlata (1759-1773). [Babarcsi Dóra]

2007

77. A Lex Imitana (egy Flavius-kori municipium törvénye). [Illés Imre Áron]
78. A Bor-Kalán nemzetség birtokperének ítéletlevele 1332-ből. [Papp Róbert]

2008

79. A Szent István csatahajó elsüllyedése. 1918. Június 10. [Bánsági Andor] (*elfogyott*)
80. Tunnunai Victor: Chronica (444-565). [Széli Gábor]
81. Spanyol dinasztikus alternatíva: A karlisták. [Polácska Edina]

2009

82. Városi törvények a római köztársaság utolsó századából. [Janzsó Miklós, Szabó Ádám Ágoston]

2010

83. Békeszerződés Anglia és a Holland Egyesült Tartományok között (Breda, 1667. július 31.). [Palotás Zsolt]

2011

84. Hivatalnokok, lázadók, szerzetesek (Késő római szöveggyűjtemény 1.). [Bara Péter, Illés Imre Áron, Palotás György, Szabó Ádám Ágoston és Varga Ferenc]
85. Városi közigazgatás a Digesta 50. könyvében [Illés Imre Áron]
86. Idősebb Plinius a mágiáról [Takács Anikó]

2012

87. Bukott püspökök, eretnekek, pogányok (Késő római szöveggyűjtemény 2.). [Hajdú Attila, Horváth Beáta, Kósa Maja, Mihálykó Ágnes és Szabó Ádám Ágoston]

